

OCENA PORÓWNAWCZA NAJSILNIEJSZYCH EKONOMICZNIE GOSPODARSTW ROLNYCH O POŁOWEJ PRODUKCJI ROŚLINNEJ I MLECZNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

Anna Grontkowska

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

Kierownik: prof. dr hab. Henryk Runowski

Słowa kluczowe: gospodarstwa o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU zasoby pracy, koszty, subsydia

Key words: farms with the economic strength over 100 ESU, labor resources, costs, subsidies

S y n o p s i s. W opracowaniu dokonano porównania wybranych wskaźników ekonomicznych w dwóch grupach gospodarstw z bazy FADN o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU różniących się kierunkiem produkcji, a mianowicie prowadzących produkcję mleka oraz zajmujących się tylko produkcją roślinną. Do porównania wykorzystano wybrane wielkości ekonomiczne w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej (ESU). Wykazano wyraźne zróżnicowanie zarówno zasobów czynników wytwórczych i zaangażowanych nakładów, jak również poziomu subsydiów. Podstawową linią podziału są historyczne uwarunkowania funkcjonowania w Unii Europejskiej (nowe i stare państwa UE). Różnice nie zacierają się a nadal utrzymują.

WSTĘP

Produkcję rolniczą rolnicy realizują wybierając określony kierunek produkcji. Sytuacja produkcyjna oraz dochodowa gospodarstw – w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej – o odmiennych kierunkach produkcji i sile ekonomicznej jest zróżnicowana, co wskazują badania m.in. Agaty Marcysiak i Adama Marcysiak [2009, 2010], Romana Sassa [2009], Tadeusza Sobczyńskiego [2009b]. Różnice dotyczą także wydajności pracy, którą badali Mirosław Wasilewski i Magdalena Mądra [2007, 2008], Tadeusz Sobczyński [2009a]. Gospodarstwa ukierunkowane na produkcję mleka oraz połową produkcję roślinną, oprócz gospodarstw wielostronnych, są najważniejszymi grupami gospodarstwa ze względu na ich liczbę. Udział gospodarstw prowadzących połową produkcję roślinną w 2007 roku wyniósł 30%, zaś gospodarstw mlecznych – 10,5%. Szczegółowo udział gospodarstw mlecznych i polowych w strukturze gospodarstw uczestniczących w FADN przedstawia tabela 1. Polskie gospodarstwa mleczne i prowadzące tylko połową produkcję roślinną stanowiły odpowiednio 1,4% oraz 4,1% ogółu gospodarstw Unii Europejskiej (UE). W opracowaniu skoncentrowano się na określeniu miejsca gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie (100 i więcej ESU) dwóch celowo wybranych typów produkcyjnych.

W systemie FADN grupa gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie jest najmniejliczna i stanowi tylko 6,6% łącznej liczby gospodarstw reprezentowanych w systemie FADN (udział gospodarstw roślinnych – 1,64%, zaś mlecznych 1,04% ogółu gospodarstw w bazie FADN). Najliczniejszą grupą gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie spośród wszystkich krajów Unii Europejskiej-27 charakteryzują się Francja i Niemcy. Jednakże wśród gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU największy udział gospodarstw ukierunkowanych na produkcję roślinną odnotowano w Wielkiej Brytanii oraz na Słowacji, zaś w grupie gospodarstw mlecznych – w Holandii i Danii. Udział polskich gospodarstw według badanych kierunków produkcji zarówno w strukturze gospodarstw w kraju, jak i w całej UE-27 był niewielki.

CEL I MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Celem opracowania jest przedstawienie sytuacji ekonomicznej gospodarstw mlecznych i z dominacją upraw polowych charakteryzujących się siłą ekonomiczną powyżej 100 ESU. Porównania dokonano uwzględniając wszystkie kraje Unii Europejskiej (UE-27) w latach 2004-2007 na podstawie informacji z gospodarstw zakwalifikowanych do badanej grupy z bazy danych FADN. W opracowaniu szczególną uwagę zwrócono na miejsce tych wyspecjalizowanych gospodarstw w Polsce na tle gospodarstw z pozostałych krajów UE. W tabeli 1. zestawiono informacje obrazujące znaczenie badanych typów gospodarstw w rolnictwie Unii Europejskiej, zaś w tabeli 2. wielkość ekonomiczną badanych typów gospodarstw.

Grupa gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU¹ ukierunkowanych na produkcję roślinną występowała w 20 krajach spośród UE-27, zaś prowadzących produkcję mleka - tylko w 17 państwach, przy czym tylko w Grecji, Słowenii, na Malcie i Cyprze nie funkcjonują gospodarstwa zaliczane do najsilniejszych ekonomicznie ukierunkowane na produkcję roślinną, a także produkcję mleka. Ponadto warunki naturalne i uwarunkowania historyczne spowodowały, że w Finlandii, Irlandii oraz Luksemburgu nie odnotowano gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie ukierunkowanych na produkcję roślinną, zaś gospodarstwa mleczne o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU nie funkcjonują także w Austrii, Bułgarii, Rumunii, Polsce, Portugalii oraz na Litwie. Gospodarstwa w poszczególnych krajach charakteryzowały się w kolejnych latach zbliżonymi wielkościami. Jednak w porównaniu między państwami grupy gospodarstw ukierunkowanych na produkcję roślinną, jak i gospodarstw mlecznych zaliczone do najsilniejszych ekonomicznie, nie są jednorodne. Gospodarstwa należące do grupy gospodarstw roślinnych charakteryzowały się wyraźnie odmienną wielkością ekonomiczną, od około 140 ESU w Austrii do prawie 560 ESU w Czechach, przy średniej wielkości ekonomicznej UE27 kształtującej się na poziomie 225 ESU. Zróżnicowanie w grupie gospodarstw mlecznych było mniejsze, bo poza gospodarstwami z Węgier, Słowacji oraz Czech, ich wielkość ekonomiczna mieściła się w przedziale od około 125ESU do 200-250 ESU. Zaś średnia dla tych gospodarstw charakteryzowała się tendencją rosnącą, jednak była o średnio 25% niższa w porównaniu do gospodarstw ukierunkowanych na produkcję roślinną. W dalszej części opracowania dokonano porównania efektywności gospodarstw wykorzystując przeliczenia wybranych kategorii ekonomicznych na jednostkę siły ekonomicznej analizowanej grupy gospodarstw. W tabeli 3. zestawiono porównanie zasobów pracy gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie ukierunkowanych na produkcję roślinną i mlecznych.

¹ Dane zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie mogą być publikowane tylko przy liczebności powyżej 15 gospodarstw.

Tabela 1. Udział liczby gospodarstw roślinnych i mlecznych w strukturze liczby gospodarstw ogółem oraz udział gospodarstw roślinnych i mlecznych najsilniejszych ekonomicznie w liczbie gospodarstw poszczególnych krajów w 2007 roku

Kraj	Udział liczby gospodarstwa w gospodarstwach ogółem UE			Udział gospodarstw ≥ 100 ESU w strukturze gospodarstw w danym kraju	
	roślinne	mleczne	razem	roślinne	mleczne
(BEL) Belgia	0,10	0,12	0,63	4,35	6,62
(BGR) Bułgaria	0,62	0,35	2,32	1,05	0,02
(CYP) Cypr	0,11	0,00	0,39	0,87	0,41
(CZE) Czechy	0,13	0,02	0,29	7,56	1,02
(DAN) Dania	0,37	0,09	0,64	7,46	10,37
(DEU) Niemcy	0,79	1,25	3,65	5,95	5,71
(ELL) Grecja	3,81	0,02	10,62	0,06	0,03
(ESP) Hiszpania	3,40	0,48	14,49	0,83	0,17
(EST) Estonia	0,06	0,03	0,14	1,38	1,93
(FRA) Francja	2,08	1,04	7,01	8,04	1,90
(HUN) Węgry	0,84	0,06	1,59	1,36	0,22
(IRE) Irlandia	0,06	0,38	2,10	0,25	1,85
(ITA) Włochy	4,79	0,46	14,72	1,40	0,62
(LTU) Litwa	0,27	0,17	0,78	0,81	0,03
(LUX) Luksemburg	0,00	0,01	0,03	-	8,64
(LVA) Łotwa	0,13	0,16	0,45	0,74	0,22
(MLT) Malta	0,01	0,00	0,03	0,00	0,00
(NED) Holandia	0,17	0,38	1,16	4,73	17,55
(OST) Austria	0,24	0,51	1,43	0,90	0,21
(POL) Polska	4,07	1,38	15,04	0,20	0,01
(POR) Portugalia	0,55	0,15	2,14	0,40	0,14
(ROU) Rumunia	6,04	2,59	16,43	0,13	0,01
(SUO) Finlandia	0,36	0,24	0,80	0,57	1,95
(SVE) Szwecja	0,23	0,13	0,52	4,02	4,40
(SVK) Słowacja	0,04	0,01	0,07	13,26	4,61
(SVN) Słowenia	0,14	0,13	0,81	0,05	-
(UKI) W. Brytania	0,56	0,31	1,73	11,58	9,36
Średnia	29,98	10,47	100,00	1,64	1,04

Źródło obliczenia własne na podstawie EUFADN Database.

Tabela 2. Wielkość ekonomiczna gospodarstw prowadzących produkcję roślinną i ukierunkowanych na produkcję mleka o sile powyżej 100 ESU w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2007 w ESU na gospodarstwo (według malejącej siły ekonomicznej gospodarstw tylko z produkcją roślinną)

Kraj	Gospodarstwa o połowej produkcji roślinnej				Gospodarstwa mleczne			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
(CZE) Czechy	574,1	558,7	551,8	525,9	349,0	338,2	343,5	346,4
(HUN) Węgry	406,2	366,7	380,8	349,2	435,1	401,1	543,8	516,4
(SVK) Słowacja	347,6	354,2	359,6	343,7	252,6	235,7	267,3	301,0
(DEU) Niemcy	280,6	279,3	284,2	281,3	167,7	172,4	172,1	174,5
(POL) Polska	225,6	283,2	290,5	273,5	-	-	-	-
(ITA) Włochy	234,4	232,0	266,6	268,1	206,9	225,0	232,9	230,6
(UKI) Wlk. Brytania	310,0	311,9	252,2	261,0	182,7	189,0	195,1	193,8
(BGR) Bułgaria	-	-	-	239,9	-	-	-	-
(DAN) Dania	211,2	219,9	231,6	233,1	193,8	198,8	236,0	243,0
(ROU) Rumunia	-	-	-	229,6	-	-	-	-
(LVA) Łotwa	225,1	231,9	227,4	221,2	-	194,5	264,5	240,0
(SVE) Szwecja	176,9	180,4	196,2	196,9	189,2	190,2	189,2	186,8
(NED) Holandia	193,0	193,7	189,5	193,5	167,0	168,5	169,0	170,0
(LTU) Litwa	194,0	196,7	189,9	182,6	-	-	-	-
(POR) Portugalia	194,7	195,5	161,4	178,8	-	-	-	-
(BEL) Belgia	176,8	173,6	173,6	172,7	127,1	130,2	127,6	129,2
(ESP) Hiszpania	192,3	178,2	199,8	169,0	143,3	139,4	148,6	165,2
(FRA) Francja	166,2	168,8	170,3	168,3	130,2	128,6	131,2	132,7
(EST) Estonia	-	-	143,8	147,1	-	189,3	223,8	247,4
(OST) Austria	138,8	140,7	137,7	141,8	-	-	-	-
(CYP) Cypr	-	-	-	-	-	-	-	-
(ELL) Grecja	-	-	-	-	-	-	-	-
(IRE) Irlandia	-	-	-	-	129,5	131,2	128,2	134,3
(LUX) Luksemburg	-	-	-	-	138,6	137,6	134,6	139,6
(MLT) Malta	-	-	-	-	-	-	-	-
(SUO) Finlandia	-	-	-	-	124,8	130,1	135,8	138,4
(SVN) Słowenia	-	-	-	-	-	-	-	-
Średnia	226,3	226,5	224,8	222,0	169,4	172,9	177,4	178,8

Źródło: EUFADN Database.

Tabela 3. wskazuje wyraźne podobieństwa i różnice w zakresie generowania siły ekonomicznej przez zasoby siły roboczej oraz ich wpływu na kształtowanie siły ekonomicznej gospodarstw. Podobieństwa dotyczą wyspecjalizowanych gospodarstw w państwach UE-15, a także – w nowych państwach członkowskich. Gospodarstwa z krajów dawnej UE-15 charakteryzują się wyraźnie niższymi zasobami pracy przypadającymi na jednostkę siły ekonomicznej (ESU) i to zarówno w gospodarstwach prowadzących produkcję roślinną, jak

Tabela 3. Wielkość ekonomiczna przypadająca na jednostkę zasobów pracy w ESU/AWU gospodarstw prowadzących produkcję roślinną i mlecznych o sile powyżej 100 ESU w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Gospodarstwa o połowej produkcji roślinnej				Gospodarstwa mleczne			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
(DAN) Dania	87,6	89,0	94,5	91,4	84,3	85,3	93,7	95,7
(BEL) Belgia	81,9	77,2	81,5	81,8	63,9	66,8	68,6	68,7
(NED) Holandia	71,7	74,5	81,3	76,5	85,6	87,8	87,6	87,6
(SVE) Szwecja	63,9	65,6	68,4	72,1	47,9	49,4	50,1	49,2
(UKI) Wlk. Brytania	81,6	79,4	72,3	70,2	61,5	59,4	58,9	58,7
(FRA) Francja	68,7	69,2	68,7	69,3	45,7	44,8	45,7	49,9
(ESP) Hiszpania	30,6	33,2	74,0	62,1	43,7	43,3	46,7	48,3
(DEU) Niemcy	57,9	58,3	59,7	59,9	54,1	53,2	51,4	51,8
(ITA) Włochy	45,3	46,7	66,0	56,3	53,7	57,0	61,1	60,2
(OST) Austria	35,0	41,0	41,7	42,5	-	-	-	-
(POR) Portugalia	45,8	38,3	30,2	30,4	-	-	-	-
(EST) Estonia	-	-	21,9	23,6	-	5,2	7,3	8,6
(LTU) Litwa	7,1	8,7	20,7	19,9	-	-	-	-
(POL) Polska	27,1	22,5	22,5	18,8	-	-	-	-
(HUN) Węgry	15,4	15,3	17,4	18,1	11,7	11,9	13,7	16,5
(CZE) Czechy	13,5	14,4	15,7	16,9	7,6	8,6	8,7	9,3
(LVA) Łotwa	10,2	10,7	15,7	14,6	-	4,2	6,1	7,2
(SVK) Słowacja	8,4	8,4	9,4	10,1	4,7	5,2	5,3	6,1
(ROU) Rumunia	-	-	-	9,2	-	-	-	-
(IRE) Irlandia	-	-	-	-	44,5	44,9	51,1	52,9
(LUX) Luxemburg	-	-	-	-	60,0	57,6	59,3	62,6
(SUO) Finlandia	-	-	-	-	40,9	42,9	43,2	45,5
Średnia	47,5	48,2	51,9	44,9	52,0	53,2	52,0	51,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie EUFADN Database.

i ukierunkowanych na produkcję mleka, przy czym wyższy poziom zatrudnienia charakteryzuje gospodarstwa mleczne, ale różnice nie są duże. Nowe kraje członkowskie charakteryzują się zaś wyraźnie wyższymi zasobami pracy w przeliczeniu na generowaną jednostkę siły ekonomicznej, a różnice między gospodarstwami ukierunkowanymi na produkcję roślinną a mlecznymi są wyraźne. Pośrednio świadczy to wydajności pracy [Sobczyński 2010].

Gospodarstwa ukierunkowane na produkcję roślinną charakteryzowały się ponaddwukrotnie większą powierzchnią użytków rolnych w porównaniu do gospodarstw mlecznych. Największą powierzchnią dysponowały gospodarstwa roślinne ze Słowacji, Czech, Węgier, Litwy, Łotwy (od 1000 do 1400 ha użytków rolnych), Polski (około 700 ha). Gospodarstwa z Wielkiej Brytanii, Szwecji oraz Niemiec charakteryzowały się powierzchnią około 320-350 ha, zaś najmniejsze obszarowo gospodarstwa roślinne zaliczone do grupy najsilniejszych ekonomicznie zanotowano w Austrii (poniżej 100 ha użytków rolnych) oraz Belgii i Holandii (około 110 ha UR).

W tabeli 4. zestawiono poziom kosztów w badanych grupach gospodarstw w krajach Unii Europejskiej w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej.

Tabela 4. Koszty ogółem gospodarstw prowadzących produkcję roślinną i mlecznych o sile powyżej 100 ESU w euro na jednostkę wielkości ekonomicznej w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Gospodarstwa o połowej produkcji roślinnej				Gospodarstwa mleczne			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
(SVK) Słowacja	3001,57	3391,13	4041,73	4300,48	3740,67	4820,11	5526,97	5745,70
(LVA) Łotwa	2812,78	3183,24	2636,28	3743,58	-	3853,80	3349,00	3841,97
(ROU) Rumunia	-	-	-	3108,27	-	-	-	-
(HUN) Węgry	3015,18	3153,31	2517,87	2965,94	3690,70	3634,28	2886,42	3319,86
(EST) Estonia	-	-	2449,55	2891,51	-	5051,06	3814,07	4343,00
(CZE) Czechy	2452,31	2605,26	2512,66	2775,08	3298,80	3357,39	3310,33	3624,51
(SVE) Szwecja	2880,77	2608,75	2491,07	2719,99	2963,02	2919,52	3105,18	3218,95
(DAN) Dania	2024,97	2003,16	2141,19	2529,07	1958,24	1998,78	2340,87	2672,18
(POL) Polska	1672,54	1832,06	1894,06	2418,43	-	-	-	-
(LTU) Litwa	2567,60	2923,31	1861,25	2242,73	-	-	-	-
(DEU) Niemcy	1707,55	1765,26	1931,75	2094,26	1771,10	1809,87	2013,70	2250,26
(NED) Holandia	1918,81	1792,63	1812,77	2092,99	1416,73	1412,05	1469,79	1637,05
(BGR) Bułgaria	-	-	-	2049,80	-	-	-	-
(UKI) Wlk. Brytania	1491,29	1547,35	1752,20	1855,40	1726,31	1825,76	2067,43	2239,69
(POR) Portugalia	1127,94	1150,45	1416,80	1624,89	-	-	-	-
(FRA) Francja	1418,73	1410,86	1454,08	1525,42	1709,07	1751,39	1809,16	1892,47
(BEL) Belgia	1216,78	1218,97	1201,22	1314,92	1225,74	1200,84	1185,91	1296,61
(OST) Austria	1170,54	1119,25	1133,87	1187,75	-	-	-	-
(ITA) Włochy	1331,08	1155,14	958,18	880,32	1898,08	1793,18	1531,85	1645,11
(ESP) Hiszpania	1030,89	887,13	595,28	729,35	1559,09	1552,28	1669,73	2012,63
(IRE) Irlandia	-	-	-	-	1680,54	1669,51	1659,16	1795,65
(LUX) Luksemburg	-	-	-	-	1827,15	1874,12	2564,58	1934,70
(SUO) Finlandia	-	-	-	-	1900,71	1934,35	2152,97	2325,42
Średnia	1591,13	1593,73	1579,40	1733,47	1771,69	1789,35	1908,52	2103,09

Źródło: obliczenia własne na podstawie EUFADN Database.

W okresie 2004-2007 średnio koszty całkowite przeliczone na jednostkę siły ekonomicznej wykazywały tendencję rosnącą zarówno w gospodarstwach ukierunkowanych na połowę produkcję roślinną, jak i w gospodarstwach mlecznych. Przy czym gospodarstwa mleczne charakteryzowały się poziomem kosztów wyższym odpowiednio o 11,3% w 2004 r., 12,3% w 2005 r., 20,8% w 2006 r. i 21,3% w 2007 r. w porównaniu do gospodarstw prowadzących tylko produkcję roślinną. W 2007 roku koszty w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję roślinną mieściły się w przedziale od 730 euro/ESU w gospodarstwach hiszpańskich do 4300 euro/ESU w gospodarstwach słowackich, co stanowi prawie 6-krotność. Polskie gospodarstwa roślinne charakteryzowały się poziomem tych kosztów wynoszącym

ponad 2400 euro/ESU, co plasowało je w grupie krajów z najwyższym ich poziomem. Najwyższym poziomem kosztów w przeliczeniu na jednostkę generowanej siły ekonomicznej charakteryzowały się w większości gospodarstwa „nowych” krajów członkowskich, czyli tych, które należą do Unii Europejskiej od 2004 roku. Zakres kosztów całkowitych w gospodarstwach mlecznych wahał się w 2007 roku od prawie 1300 euro w Belgii do 5745 euro w gospodarstwach ze Słowacji, czyli 4,4-krotność. Najwyższy poziom generowanych kosztów wykazują gospodarstwa z „nowych” krajów członkowskich. Wynika więc stąd, że gospodarstwa w tych krajach wykazujące wyraźnie większą siłę ekonomiczną, charakteryzują się jednocześnie wysoką kosztochłonnością jednostki siły ekonomicznej. A jak przedstawia się kwestia chłonności subsydiów dostępnych w ramach instrumentów wspólnej polityki rolnej. Szczegółowe informacje dotyczące kwoty subsydiów (SE605) w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej w gospodarstwach powyżej 100 ESU w grupie gospodarstw mlecznych i ukierunkowanych na połowę produkcję roślinną zestawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Kwota subsydiów (SE605) gospodarstw prowadzących produkcję roślinną i mlecznych o sile powyżej 100 ESU w przeliczeniu na jednostkę wielkości ekonomicznej w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2007 [euro/ESU]

Kraj	Gospodarstwa o połowej produkcji roślinnej				Gospodarstwa mleczne			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
(ROU) Rumunia	-	-	-	1179,20	-	-	-	-
(SVK) Słowacja	306,32	598,14	658,38	882,93	486,38	1069,59	1230,95	1461,23
(LVA) Łotwa	447,20	544,01	722,62	840,68	-	796,07	936,33	872,47
(EST) Estonia	-	-	766,91	823,66	-	690,63	607,88	695,86
(HUN) Węgry	538,48	689,00	573,97	634,71	452,71	425,74	515,94	570,58
(LTU) Litwa	532,66	576,79	656,55	567,71	-	-	-	-
(CZE) Czechy	294,81	380,97	472,01	504,28	625,44	749,52	854,06	896,45
(SVE) Szwecja	520,75	481,99	462,84	500,49	401,84	584,93	637,99	573,31
(POL) Polska	386,43	300,66	373,18	444,44	-	-	-	-
(DEU) Niemcy	397,19	386,29	433,96	434,06	292,68	334,66	412,91	392,57
(BGR) Bułgaria	-	-	-	427,59	-	-	-	-
(FRA) Francja	409,32	398,85	416,19	413,19	321,12	362,91	404,54	373,85
(UKI) Wlk. Brytania	331,59	333,82	419,23	393,46	202,39	273,64	290,62	269,44
(POR) Portugalia	581,41	439,84	490,49	376,87	-	-	-	-
(BEL) Belgia	169,76	181,29	238,67	372,15	161,96	203,04	257,81	259,50
(DAN) Dania	360,56	341,38	378,54	368,70	266,66	262,63	312,30	306,65
(OST) Austria	270,82	366,33	326,75	357,66	-	-	-	-
(ESP) Hiszpania	262,71	266,64	266,93	257,91	154,63	193,29	199,68	197,23
(ITA) Włochy	356,64	364,85	247,69	216,92	139,25	251,88	302,77	210,14
(NED) Holandia	142,78	168,87	169,50	179,46	109,63	169,88	229,84	223,37
(IRE) Irlandia	-	-	-	-	203,52	284,18	328,60	320,92
(LUX) Luksemburg	-	-	-	-	492,52	499,79	527,61	525,51
(SUO) Finlandia	-	-	-	-	809,00	834,57	829,55	868,35
Średnia	364,41	366,91	381,38	391,91	231,73	295,42	342,88	325,16

Źródło: obliczenia własne na podstawie EUFADN Database.

W latach 2004-2007 średnio poziom dopłat z różnych tytułów (bez inwestycyjnych) w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej wykazywały nieznaczną tendencję rosnącą, o 7,5% w okresie czterech lat w gospodarstwach nastawionych na produkcję roślinną i aż o 40% w tym samym okresie w gospodarstwach mlecznych. Przeciętnie wyższą (o ponad 50%) kwotę dopłat otrzymywały gospodarstwa prowadzące tylko produkcję roślinną. W 2007 roku poziom subsydiów był wyraźnie zróżnicowanych zarówno w gospodarstwach roślinnych, jak i mlecznych. Dopłaty w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję roślinną wahały się od 180 euro/ESU w gospodarstwach holenderskich do 1180 euro/ESU w gospodarstwach rumuńskich i 883 euro/ESU w jednostkach słowackich, co stanowi prawie różnicę 5-krotną. Polskie gospodarstwa roślinne charakteryzowały się ich poziomem wynoszącym 444 euro/ESU, co plasowało je w grupie dziesięciu krajów z najwyższym ich poziomem. Najwyższym poziomem subsydiów w przeliczeniu na jednostkę generowanej siły ekonomicznej charakteryzowały się w większości gospodarstwa „nowych” krajów członkowskich, czyli tych, które należą do Unii Europejskiej od 2004 roku.

W 2007 roku poziom dopłat mieścił się w przedziale od prawie 200 euro/ESU w gospodarstwach mlecznych w Hiszpanii do 1460 euro/ESU w słowackich gospodarstwach z dominującą produkcją mleka. Gospodarstwami z najwyższym poziomem otrzymywanych dopłat są jednostki z „nowych” krajów członkowskich. A więc gospodarstwa te wykazują się wyraźnie większą „subsydiochłonnością”.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badania wskazują wyraźne zróżnicowanie gospodarstw mlecznych i ukierunkowanych na połowę produkcję roślinną o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU między krajami Unii Europejskiej. Dotyczy to zarówno zasobów czynników wytwórczych (użytków rolnych, zasobów pracy, wyposażenia), jak również zaangażowanych nakładów. Zakres zróżnicowania i podstawowa linia podziału pojawia się między najsilniejszymi ekonomicznie gospodarstwami państw dawnej UE-15 (choć także nie jest to grupa jednorodna) oraz takimi gospodarstwami w krajach członkowskich UE od 2004 r. Gospodarstwa „starej” UE-15 charakteryzowały się niższą siłą ekonomiczną gospodarstwa, jednak wyższą generowaną przez zatrudnionego. Poziom kosztów w gospodarstwach starej UE w przeliczeniu na jedną jednostkę siły ekonomicznej był niższy w porównaniu do takich gospodarstw nowych członków UE. Zatem gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie z nowych krajów członkowskich charakteryzowały się wyższą kosztocłonnością jednostki siły ekonomicznej. Poziom subsydiów w grupie gospodarstw powyżej 100 ESU ukierunkowanych na produkcję mleka oraz połowę produkcję roślinną w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej był wyższy w nowych krajach Unii, co świadczy do znacznie subsydiochłonności tych gospodarstw, przy wyraźnie mniejszych efektach. W czasie obserwowane różnice utrzymują się, nie są niwelowane.

LITERATURA

- Marcysiak A., Marcysiak A. 2009: *Zakres zróżnicowania wyników produkcyjnych i ekonomicznych gospodarstw o różnym typie produkcji*, „Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G”, t. 96, z. 3.
- Marcysiak A., Marcysiak A. 2010: Typ rolniczy jako czynnik różnicujący efektywność wykorzystania zasobów w gospodarstwach rolniczych, „Roczniki Naukowe SERIA”, t. XII, z. 3, s. 257-262.

- Mikołaczyk J. 2009: *Nakłady inwestycyjne w gospodarstwach indywidualnych według wielkości ekonomicznej w świetle polskiego FADN*, „Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G”, t. 96, z. 3.
- Sass R. 2009: *Polskie gospodarstwa mleczne na tle państw członkowskich UE-15*, „Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G”, t. 96, z. 3.
- Sobczyński T. 2009a: *Dysonans produktywności i dochodowości pracy w gospodarstwach rolniczych UE jako miara zakłócenia mechanizmu rynkowego*, [w:] *Wybory konsumentów i przedsiębiorstw w teorii i w praktyce*, D. Kopycińska (red.). Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Sobczyński T. 2009b: *Wybrane czynniki zrównoważenia ekonomiczno-społecznego największych przedsiębiorstw rolniczych UE*, „Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G”, t. 96, z. 3.
- Sobczyński T. 2010: *Wydajność pracy a poziom wsparcia gospodarstw rolniczych w Polsce na tle UE*, „Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G”, t. 97, z. 3.
- Wasilewski M., Mądra M. 2007: *Efektywność wykorzystania czynników produkcji w gospodarstwach indywidualnych*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. IX, z. 1, s. 525-531.
- Wasilewski M., Mądra M. 2008: *Efektywność gospodarstw indywidualnych w zależności od zadłużenia i siły ekonomicznej*, „Zeszyty Naukowe SGGW. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 64, s. 87-99

Anna Grontkowska

COMPARATIVE ASSESSMENT OF FARMS SPECIALIZED IN PLANT
AND MILK PRODUCTION IN THE EU CHARACTERIZED BY THE HIGHEST
ECONOMIC STRENGTH

Summary

The paper aims to analyze the selected economic indicators for two group of farms operating in the EU. These are farms specialized in field plant production and milk production. For the analysis were selected farms with the economic strength over 100 ESU which are participating in the FADN survey. The conducted analysis showed the differences in analyzed groups with regard to production resources, employed capital as well as level of subsidies. The basic differentiation line could be drawn between old and New member states of the EU. The paper argues that these differences are still visible and do not wear away.

Adres do korespondencji:
dr inż. Anna Grontkowska
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 42 40
e-mail: anna_grontkowska@sggw.pl